

Oral History Kosovo

INTERVJU SA FRANJOM GOLOME

Janjevo | Datum: 19. avgust, 2019

Trajanje: 52 minuta

Prisutni:

1. Franjo Golome (Intervjuisani)
2. Anita Susuri (Vodila intervju)
3. Besarta Breznica (Kamera)

Simboli u transkripciji, neverbalna komunikacija:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava nešto gestovima.

Druga pravila transkripcije:

[] - dodatak tekstu kako bi se pomoglo razumevanje

Fusnote su dodaci koji pružaju informacije o mestima, imenima ili izrazima.

Prvi Deo

Anita Susuri: Možete da se predstavite?

Franjo Golome: Ja sam Franjo Golome, iz Janjeva, Hrvat. I šta vas drugo interesuje?

Anita Susuri: Nešto o Vašoj porodici.

Franjo Golome: O našoj porodici? Pa ne znam šta bih vam rekao o našoj porodici. Mi smo Janjevci, većina zadojeni da imamo puno dece. Moja baka je imala jedanaestoro, majka jedanaest, moja žena osmoro dece. Znači ja sam roditelj osmoro dece, imam četiri sina i četiri ćerke. I tako preživljavamo, stočarstvo i recimo deca mi rade na sezoni u Hrvatsku. To je sreća da sam uspeo napraviti papire da imam i hrvatske. Znači imam tri dokumenata, imam srpsku ličnu kartu što sam zadržao, kosovsku kad se vadila UNMIK-ova pa kosovska ondak izvadio sam i iz Hrvatske. Dok je ambasada bila u Beogradu, ali posle recimo vadio sam i putovnicu u Prištini. Sad u Prištini vadimo sve u našoj ambasadi i tako.

To je veliki plus, inače ne bi mogli opstati, samo ovde da radimo i samo sa stočarstvom ne bi moglo da se opstane. A naši preci su radili isto tako, skitali su svugde po ovim susednim selima i susednim državama. Išli su u Bugarsku, Rumunsku konjima, znači to se tako živelo, onda vinograde su moji preci imali. Deda mi je umro u Ameriku, pradede. Otišao je da zaradi novac i slao je novac mom dedi. I uvek mu govorio: "Kupi ovu njivu, kupi onu njivu, kupi ovu zemlju". i tako znači. "Kupi onaj vinograd, koji je najbolji vinograd, taj kupi ga". On je slao dolare od Amerike. I tamo je umro i tako smo mi nasledili vinograde.

Pa je stric k'o malo dete išao selima, konjima prodavati vino, grožđe, breskve u Prištinu pored parka. Pričao mi je on to kako je prodavao. Ja sam tako išao školi, osnovnu, drugo nas nije interesovalo. Odmah dva paketa, Priština, pijac, radili tako do '90ih. Posle '90ih i posao počeo da izumire, ondak se ja oženio '92. Posla nije bilo, inflacija, muka i onda se opredelio i počeo opet stočarstvo. I danas, eto time se bavim, stočarstvom, zemlju pomalo obrađujem. A sve to je sa mukom, sa starim mašinama znači. Imaju organizacije, imaju neki nude ti, daće nove ali to nema ništa od toga. Neko uzima, a ko uzima, ja... Ja nisam ništa uspeo dobiti, ni od države ni od organizacije, ni od ničega. Ali dobro je, sve u svemu, da preživimo.

Anita Susuri: Ja sam čula da mnogo Janjevaca je uvek, znači išli u Americi da rade i još i Vaš pradedu, ili deda?

Franjo Golome: Pradedu, Ivan. On je umro u Americi.

Anita Susuri: Šta su oni tamo radili, kako su išli tamo, je li bila to neka...

Franjo Golome: A pa ima, brat je nešto otkrio, podatke. Išli su brodovima. Po 30 dana i 30 noći putovali. I šteta što nema starih Janjevaca, da je moja baka živa, ona je umrla '99. u bombardovanju. Ona je znala pesmu, kad bi tu pesmu neko znao da otpeva i da je stavi kako je bila. Kako je ono bilo: "Putovali 30 dana, 30 noći, 'teše pamet da mi iskoči". ali to je pesma duga, ma pet minuta možda i više. To je baš lijepo bilo, ja se sećam ali ne mogu se ja setim kako je to bilo. Tako se eto putovalo, brodovima se to išlo. Dugo...

Anita Susuri: Pamтите svog oca, kakav je on bio? Čime se on bavio?

Franjo Golome: Pa čekajte, oca pamtim normalno da pamtim, i živ mi je otac, on je u Hrvatskoj. Svi su moji u Hrvatskoj, samo sam ja ovde i brat od strica imam jednog ovde. Inače svi su od naše obitelji u Hrvatskoj. I braća, i sestre, stričevi, tetke, svi su u Hrvatsku. Ja sam ostao, ne mogu ništa. A i nama je izgleda kraj, iz Hrvatske narod se iseljava znači budućnost nema...

Anita Susuri: Čega se još sećate iz Vašeg detinjstva?

Franjo Golome: Pa čega se sve ne bih setio, čega se sve ne bih setio. U školi, pa posle škole hajde radi, znači to je...

Anita Susuri: U koju ste školu išli, Vladimir Nazor?

Franjo Golome: Vladimir Nazor škola.

Anita Susuri: Kako je tad bilo?

Franjo Golome: E pa tad je bilo drugačije, suprotno ne od sad. Recimo ja kad sam išao u školu, to je bilo četiri odeljenja po 40-38 učenika. A Albanci su bili petnaestoro. Ja se sećam i školskih prijatelja, tu su, neki žive. A sad bi došlo suprotno, Albanci su četiri odeljenja, a Hrvati su jedno odeljenje i to broji četiri-pet učenika, tri učenika (smeje se) i dva učenika. Tako.

Anita Susuri: Da li ste se družili?

Franjo Golome: Družili smo se uvek, uvek smo se družili sa Albancima, sa Turcima, sa Srbima, sa svima smo se družili. I sad, i danas, evo ja danas prolazim, bio sam u Lipljanu, od Lipljan se vraćam u Guštericu, uzimao sam đubrivo, seme, sve. Prijatelj mi, on me čekao od jesena pa do sad. Sad sam

prodao *kurbane*¹ i ondak odneo. Sretnem ga: “Ajmo na kavu”. Ajmo, ja nemam, isplatim, znači družimo se ali ipak malo nas je Janjevaca. Sad su oni dali a sa Albancima smo stalno, dan noć non-stop zajedno. Znači ja nemam drugog komšije i suseda, znači to mi je Albanac iza mene, Albanci ispod mene, Albanci iznad mene al’ se, uvek smo se družili. Uvek, uvek.

Anita Susuri: Kad ste Vi bili mali, i Vi se sigurno sećate tog porodičnog života, ali šta Vam je ono najviše ostalo na pamćenju?

Franjo Golome: Pa znate šta? Što nam najviše nama katolicima ostane u sećanju, znači to ti je Badnje večer, Uskrs, Uskrs ranije, po deset dana ranije da lomimo, da se kucamo s jaja. Ako je moje jače, ja mu uzmem jaje i tako. Napunim punu vrećicu jaja. Znači što se najviše sećamo, sećamo se naših praznika, Božić, Uskrs, znači imamo mi svako malo praznik, praznik, praznik. Znači najviše u sećanje nam je crkva, vera, al’ normalno ima tu raznih doživljaja. Normalno, kad smo bili deca igrali smo fudbal pa je ono 15-16 godina, pa sam radio u Prištinu pa svake nedelje fudbal smo igrali. Ekipa sa ekipom, znači ipak je to doživljaj.

Anita Susuri: Možete nam malo detaljnije, da nam opišete malo detaljnije ta vaša, ti vaši blagdani? Kako ste to sve...

Franjo Golome: Pa kažem vam, to ne može drugi znat’ kao vi na večer Bajram, spremanje večere, znači to su doživljaji onaj što čovek oseti, samo ko zna. Znači to su za nas veliki dani. Na Uskrs idemo na ponoćku, znači celu noć u crkvu na misu. Posle mise u konaku crkvenom, crkvenoj kući dole vesele, igranje, pevanje, popije se. I tako isto Božić, isto svi praznici, Sv. Nikola i tako. Al’ samo da vam kažem, to se još slavi u Janjevu, oni stari, stara slavlja. Evo isto su Janjevci po Hrvatskoj, oni to sasvim drugačije. Malo je drugačije to, to je ipak grad, to je okolo, šta ja znam šta tu sve ima. Janjevo je Janjevo. Janjevo je posebno mesto od svih mesta na svetu.

Janjevo ti je i pre 30 godina bilo, Albanci su govorili da će, ovo je mali Cirihi, Janjevo. A tu se okupljalo recimo znači mi smo Janjevci radili svugde u bivšoj Jugoslaviji, i van ali u bivšoj Jugoslaviji. Znači Makedonija, Hrvatska, Slovenija, Bosna, nema mesta gde Janjevca nije bilo. Znači para se zarađivala onamo a trošila se ovde. Znači ovde su ti kafane radile 24 sata, nikad se nisu zatvarale. I po leti je bilo gostiju a po zimi recimo deveti, deseti mesec kad dođe iz mora pa to... Kafane radile znači, ispuca se narod, radi, radi i kad dođe ovde odmara, uživa, troši pare ovde. Znači para se vrtela u Janjevu. Znači to, to je bilo onih godina onda, kad se zaratilo počelo je sve to da se rastura.

Anita Susuri: Da li pamтите i Vašu majku i kako su žene živele ovde u Janjevu?

Franjo Golome: Znate šta...

Anita Susuri: Kako je bilo opredeljeno?

¹ Kurban, ovan.

Franjo Golome: Pa ja šta pamtim i šta sam čuo, žene su živele mučno, radno. Žene su previše radile tad, ove današnje žene ne rade kao naše majke. Evo kao i danas, vode nemamo deset dana, mi smo to po izvorima išli, nosili na ruke, rukama dve kante, rukama se nosilo, pralo se ručno. Znače majke su previše radile u odnosu na današnje žene. Današnje žene imaju sve uslove i sve im hvali [fali]. Isto i nama ljudima, imamo, nikad više nismo imali al' nam uvek nešto hvali.

Anita Susuri: Kako je bilo živeti sa toliko puno braće i sestara?

Franjo Golome: A lijepo je bilo živeti, drago je bilo, lijepo je bilo. Znači mi smo spavali u jednoj sobi se izrodilo, dve sobe imali ali soba golema koja je, četiri sa četiri [metra] velika soba se kaže, tamo se ne sme. Znači u jednu sobu se spavalo, živelo, većina, većina. Znači to je takav život bio onda. I sad kad dođu iz Hrvatske, sad su bili pre par dana, kaže, trideset godina nisu bili, kaže: "Pa uske mi ulice". Ja im kažem: "Nismo ih mi promenili". Taj je zid, Ljaketov, pre sto godina zazidan i kuća to, ona je pre 40. "A ta je ulica nego je vama uska, vi ste naučili sad na široko". Sad prave sobe deset metara, saloni, a bili su ovde tri metra, četiri metra je bila soba, soba golema, tamo se ne sme, i tako.

Anita Susuri: Da li se sećate one prve kuće gde ste Vi živeli?

Franjo Golome: Pa sećam se ja, ona je i sad tu, ja ponekad obiđem.

Anita Susuri: To je kuća od čerpića², dve sobe, četiri sa četiri i tu se desetero dece rodilo i izraslo. Ali sam ja malo poseban od drugih ljudi. Znači kad se moj otac oženio, ja sam, bila je prva sestra, pa ja, pa još jedna sestra [ispravi se] brat, i sestra. I kad se otac odvojio, mene deda nije pustio sa ocem, ja sam ostao sa dedom, stricem i bakom. Ja sam tu odrastao ali to je blizu svakoga dana sam išao tamo-amoo. Ali sam tu odrastao, malo drugačije od druge decu.

Anita Susuri: Kako, Vaši roditelji su se razišli ili?

Franjo Golome: Ne, ne, ne, odvojili se od svojih roditelja.

Anita Susuri: Aha.

Franjo Golome: A mene deda nije pustio, zadržao i tako da sam ja porastao sa strica i baku. Onda kad je deda umro '76. kad sam, samo godinu pre toga, kad se otac odvojio, ja ostao sa dedom, bakom i stricem. Stric se nije ženio i tako da je pre osam godina umro. Ja ostao sa njega i ostao i dan i danas. On je umro, ja ostao.

Anita Susuri: Da li su bili u blizini Vaši roditelji?

Franjo Golome: Jeste, jeste, sto pedeset metara oдавde.

² Cigle od nepečene zemlje, sušene na suncu i ručno oblikovane; bogate su glinom i često su pravljene uz dodatak slame.

Anita Susuri: Kako je to, kako ste Vi to doživeli?

Franjo Golome: Pa ja sam možda bio malo razmazano dete, sve smo se mi deca dirali sa društvom tu. Ovde se posvađam sa društvom, *štrafta*, pobegnem gore kod roditelja. Gore odem pola sata, sat, tamo se posvađam sa one komšijske decu, ona curica imala rundavu kosu i ja nju izvučem malo kose da ona dokaže mojoj mami, ja *štrafta*, bežim za ovamo dole i tako to.

Anita Susuri: Vi ste mi rekli da ste vrlo rano počeli da radite.

Franjo Golome: Jeste, osmi razred završio, petnaest godina, posao. To je većina Janjevaca tako radila.

Anita Susuri: Možete malo o tome da nam pričate?

Franjo Golome: Pa nema, odmah počeo u Prištini raditi, ispred Tri Šešira kod Roke prijatelja, on je sad u Hrvatskoj. I pored njega, došla inspekcija, on se potukao sa inspekcijom, uzeli njemu nešto robu, ja njegovu robu spašavao, moji su uzeli onu klasu, sve mi robu uzeli. Ostao dužan, onda tu u Tri Šešira, onaj Dule bio: "Ajde" kaže: "Franjo" kaže: "radi ovde", kaže: "u ćevapnicu". Počeo u ćevapnicu, tu je vruće bilo. Eto, par dana, ne ide, plata mi bila recimo k'o za duplo manja nego što bi ovamo zaradio. Onda bi ponovo uzeo na dug drugu robu, počeo opet i tako se, to je išlo sve do '89.

'89. sam otišao u vojsku, u JNA [Jugoslovenska Narodna Armija], '90. početkom došao, počeo opet, nastavio raditi, posao izumirao, Janjevci posle zaratilo se. Hrvatska, Srbija, prvo Sloveni onda Hrvatska, zaratilo se opet radio, tako posao opadao i policija nije baš dala da se radi. Znači ja sam radio na divlje, po ulici, patrola: "Daj ličnu kartu". kad pogledaju, "Franjo". "A" kaže: "tuđmane" kaže: "vi ovo, vi ono". Maltretiranja od strane policije, znači ime mi više nije davalo da radim. Znači čim ti uzme ličnu kartu: "A vi naše ubijate", kaže: "ti hoćeš ovde da radiš", kaže: "nemoj da te vidim". Maltretirali su me, i onda '92, '93. povuk'o se i krenuo starim zanatom što se stric bavio stočarstvom i do danas znači bavim se stočarstvom.

Ali ipak sad se ovih zadnjih godina, znači sve što se proizvede, sve se to prodava. Sir napravimo, sir se prodava. Imamo i kvalitetnu ovce i koze, divlje koze, crvene koze, to se traži Priština. Koliko prijatelja, koliko god da ima, to bi se prodalo a ja to ne prodajem po jedno ujutru, nego koliko ima toliko prodajem komšijama Janjevcima. Oni prave sir isto domaći, naš Janjevački sir. A što se tiče Janjevačke kobasice, sudžuka, ne može ga napraviti niko. Janjevački sir ne može napraviti niko. I oni se pitaju šta je u pitanju, ja sam njima objasnio, to su ruke u pitanju.

Ona ruka što pravi sudžuk, što zna kada ga mesi, koliko ga mesi i Janjevaki sudžuk, sir moja žena isto prihvatila od bake da mora znati tačnu toplotu mleka kada mu sipa maju pa koliko mu treba biti maje ako samo pet minuta pređe ono znači onaj kaže izela ga surutka, znači. Stvarno to je to, tome se bavimo. Ovih zadnjih godina sad i kurbane držimo, kvaliteta je u pitanju, ljudi znaju...

Anita Susuri: Janjevo je dosta znači pre '90ih godina dosta je bilo...

Franjo Golome: Puno, prepuno. Bili su kafići, bili su kafići znači mi od crkve odmah u Vrevin kafić, od Vrevin otvorio se i Joca, Nace ga otvorio ali je to malo bilo {podrigne} dole je Škorlin, a la Savin, Tinčetov, Tome Točetov, znači bilo pet-šest kafića. Krcati, ne možeš, ne možeš doći do pića, da popiješ piće znači to je bilo onih recimo osme, devete, '90. Prve, druge, već je počelo iseljavanje, Hrvati se iseljavali zaplašili se ljudi i tako se to na brzaka iselilo. Znači do '95. Janjevo devedeset posto ode.

Anita Susuri: Možete malo u detaljima da mi opišete kad ste Vi bili mladi? Kako pamтите Janjevo, tu čaršiju i te uske ulice, malo da nam opišete Vi to.

Franjo Golome: Pa ja mogu da pamtim Janjevo kao dete, kad bih otišao dedi da kupim '75. cigaru da je čaršija bila puna ljudima, tu je bilo ljudi i smešni ljudi koji su znali da se zezaju i da se pošale i da pričaju. A danas mene plaši, ove dve godine mene je ušlo u glavu da deca naša, zaboraviće da pričaju, oni su u telefon. Ja mislim 24 sata ako bi ih stavili u telefonu znači zaboraviće i da pričaju. Ljudi su znali da pričaju, da se šale i da nameštaju priče i kao dete se sećam cigaru da kupim. Pa i kad sam odrastao malo veći, izađem onda tamo '86-'87. kad se otvorili kafići, ja dečkić pa ono '88-'89. pa... To je bilo, šta ja znam, to ne može niko opisati. Lijepo je bilo, druženje je bilo, i sa Albancima smo se družili i fudbal smo igrali i danas se družimo.

Anita Susuri: Da li su po kafićima izlazili samo muškarci ili kako je bilo sa devojkama?

Franjo Golome: Ne, ne, ne, počele su i devojke izlaziti. Znači '88-'89. počeli su i cure izlaziti, znači tu smo se upoznawali, tu smo se ženili, u kafićima.

Anita Susuri: Možete da nam opišete malo taj stil Janjevaca? Znači ja sam čula da su bili mnogo lepo odeveni, da su znači ko je imao malo više, da je... Znači bili su nekako karakteristični Janjevci.

Franjo Golome: Pa jeste, stvarno smo imali paru kroz ruku. I nije se samo bitno imućni i nemoćni, koji nisu imali toliko novca, dete je za stvari imalo. Znači, ono ipak je zaradilo za svoje da se obuče, da se, za izlaske i tako. A ima recimo pojedinci što su imali paru veliku. Ali naša ruka ne, mislim k'o i uvek, imali smo danas za sutra, imali smo novac kroz ruku, nikad nismo bili da nismo imali ali ima pojedinci što su imali mnogo novca pa i danas isto ima i koji imaju mnogo novca, koji imaju i za život novac i tako. A za lepe stvari uvek smo bili, sve najskuplje znači ovaj radi u Prištinu, onaj iz Turske mi donese farmerke, sat mi donese, dvesta maraka. Šta je bilo, to je ali ja te pare zaradim tu pored njega. Zajedno radimo, donese mi farmerke, ove farmerke, one, obuvali smo se baš ekstra. Ono znači, to niste pogrešili. Bili smo izuzetak.

Anita Susuri: Takođe bilo je, bio je i Dom Kulture i?

Franjo Golome: Jeste, to je, malo se sećam, malo se sećam. Kad je bilo Dom Kulture i onda na igranku to je išlo i muško i žensko. Znači počeli su, Janjevke su izlazile, počeli su tad, mi smo je zvali kino sala, Dom Kulture pa isto 1. maj ono kad sam ja bio mali, 1. maj u sred čaršiju na binu muzika, igranje, tu dođu i žene recimo za 1. maj. A bilo je to sve lepo al' danas nema ništa od toga.

Anita Susuri: Pamтите na primer, jedan dan taj kako je bilo, na tu igranku za 1. maj? Kako je bilo, da nam opišete na primer.

Franjo Golome: Pa veruj mi, ja izbegavao takve gužve. Uvek kad se tu okupi, ja uhvatim *štraftu*, bežim u neki kafić, u neku krivinu ili sa društvo ili sa neku curu da se maknem od one gužve i to je. Eto, ne mogu baš pamtit' dan ali mogu pamtit' dan matursko veče. Znači završavam osmi razred, znači to smo se svi sakupili u kino salu, eto to mogu pamtit' da, kino sala znači matursko veče, to se može pamtit. Bile su dve sestre, zajedno smo u razredu bili, sestra od tetke i ja, drugarice i to, tako.

Anita Susuri: Ovaj, htela sam još da Vas pitam o tim izlascima i o muzici. Pošto se dosta pevalo u Janjevu, i to sam takođe čula.

Franjo Golome: Jeste.

Anita Susuri: Vi to pamтите, kako je to bilo?

Franjo Golome: Pa bilo je to, to su bili šta ja znam, bosanske, makedonske pesme one, narodne pesme, narodne pesme, lepa je to bila muzika. Danas je to sve drugačije. Ali mi isto održavamo i u Hrvatsku, sad sam evo sad ove dve godine sam počeo, imamo papire, imamo sve, može se sad pa idem sad na svadbe i u Hrvatsku. Ja mislim svadbe, to je to, muziku opet mi ono, recimo nama u duši: "Ajde Jano, 'ajde dušo" razumeš pesma ona, znači mi tamo da nastavljamo tu tradiciju. Modernije nešto al' tradicija je tradicija. Znači ne odustajemo od tradicije.

Anita Susuri: Janjevci su i dosta pobožni i vernici veliki, to sam znači čula. I da li Vi, da li ste i Vi bili deo tog stila života? Znači, uvek je bila u centru crkva i uvek su svi išli u crkvu.

Franjo Golome: Pa ja mislim da svaki Janjevac vernik jesi, ali ja mogu samo za sebe da kažem. Ja jesam uvek bio vernik i nadam se do groba biću vernik. Znači ja nedeljom ne propustam, ja odem u crkvu. Ranije nisam mogao, kad su deca bila mala, ne mogu ja ovce zatvorim, 200 komada, da odem u crkvu. Ali čim su deca porasla, onda crkvu ne propustam. I dan i danas recimo i Sv. Anton u Prištinu obavezno odem. Anđeli čuvari u Uroševac je crkva, slavlje, ja upalim kombi i odem.

Stubla, Sv. Josip, Majka Božja tri dana sam išao, to tradicijski. To je deda išao, otac išao, sad nastavljam i ja. Bar trodnevnici Majke Božje u Letnicu. Sv. Jozef u Stublu, ove godine nisam mogao, u Dunavo isto imamo Sv. Anu znači mi održavamo tradicijski naše verne ove... A nisu svi, ima neki ne odu po godinu dana u crkvu, meni je to smešno, ja kad se zapričam s njima, ja baš u vezi toga pričam. Kako je moguće da...

Anita Susuri: Pomenuli ste i Majku Božju, i Letnicu. I znam da su Janjevci išli po mesec dana tamo u Letnici su... Kako je to bilo?

Franjo Golome: Jeste, baš tako. Pa to je bilo isto negde od '80ih, možda i ranije, išlo se po mesec dana u Letnici. Kažem, većina muševci su bili po skitanju al' su žene, familija sa decom išli tamo, a i muševci

koji su hteli, recimo sad i ja sam muž i mi to ne ostavljamo. Znači tradicijski se išlo i ranije, i pre 50 godina, ja znam baka je kažuvala da deda ostane bez pare, da je uzimao pare, pozajmivao, pozajmljivao, uzimao i na kamatu, što kaže ono na *fajdu* njihovački.

Baka mi je govorila: “Nemamo pare za u Letnicu, Kolja prati dete, uzme na *fajdu* uzima pare, išli smo, nismo ostavljali”. I mi uvek idemo. Jedino ‘99. nismo bili i baka nam umrla i onda odmah ‘99. stric je otišao sa moju ženu i moju decu. Ja sam ostao kući sa ovcama i znači tradicijski uvek idemo. To je nama tradicija, imamo mi tamo neke Zagrađe, šteta što to nista došli da pogledate.

Anita Susuri: Bila sam, bila sam.

Franjo Golome: A bila si? Jesi videla?

Anita Susuri: Da.

Franjo Golome: Šteta da te nisam video, ja sam bio tamo.

Anita Susuri: (smeje se) Bilo je puno ljudi.

Franjo Golome: Ali biće sad opet, 8. septembra. Znači ipak su ljudi na sezonu, ovi po Hrvatski, po Hrvatske. E sad 8. su malo slobodni, pri kraju je sezona pa ima dosta [ljudi] od Hrvatske doći.

Drugi Deo

Anita Susuri: Pričali ste mi o Letnici i možete malo više detaljnije o tih dana, kako ste proveli, šta ste tamo radili?

Franjo Golome: Mogu vam reći, ja pamtim znači naši stari su išli volovima, deda. Onda kad sam ja bio dete išao sam sa ocem, sa familijom, braća, sestre, sa stricem. Išli smo konjima i to su doživljaji samo takvi. Za detinjstvo se čovek uvek seća. Onda kad tamo stignemo, išli smo po sedam dana. Nađemo kuću, iznajmimo, kao sad 100-200 eura za onih sedam dana, konje da kupujemo, detelinu, da ih pojimo na reku. Onda smo mi kao deca uživali u reku, kupali se, pravili virove pa je gore imala brana se kaže, vrelo, kupimo lubenicu, odnesemo u vodu, izvor. Deset minuta, ‘ladna voda, pojedemo.

Onda kako sam odrastivao, onda počeli sa curama i ali je isto to, to je bilo lepo. To je naš doživljaj, nezaboravljen. I danas idemo ali ja sam ćerkicu imao i u Letnicu je odveo samo do vodenice, znači i vodenica se zatvorila. Onaj vlasnik je star čovek, blizu 90 godina, imao je jednog radnika, on je umro pre dve-tri godine, ne viđam ga više. Znači kad god sam otišao u Letnicu, kupio sam brašno kukuruzno. Znači od vodenice, vodne vodenice.

Anita Susuri: Da li i sada ljudi idu tamo danima da sede, je li se nešto promenilo?

Franjo Golome: Pa nije se promenilo... Promenilo se, kako se nije promenilo, to je za hiljadu posto, ne za sto posto se promenilo. Znači tu su bili isto Hrvati Letničani. Oni su malo čudni i taj jezik, i na priču i čudno se ponašali. Nama bili oni interesantni ali i oni se isto odselili po Hrvatske, ja mislim da ih je sad, pitao sam jednu staru, da su ih ostali samo osmoro Hrvata, i to starci. Znači i oni su izumrli.

Anita Susuri: U Letnici, jel' da?

Franjo Golome: Da ali ima Albanci, katolici koje država ima i crkva, ima kafana isto jedan drži. To je taj Froko, zet njegov, preko puta sad otvorio novu kafanu. Dobro sredena kafana i dobro radi. Bar čujem da dobro radi.

Anita Susuri: Ja isto tako znam da su tamo Janjevci živeli i imali sve tu, tu su znači jeli i pili...

Franjo Golome: Jeste, jeste. Pa znate šta, naši mesari iz Janjeva, i mesari su bili dosta u Janjevu, bilo je njih sedam-osam. Znači to sve, koliko se zaklalo, koliko se uradilo sudžuka, sve se to prodavalo. Sad imamo samo jednog, i on ima probleme. Prošle godine nije radio, opljačkali ga, ovo ono, nije radio. Ali samo jedan radi i on ne može, ne mogu ni ja doć' na red da uzmem dva kila sudžuka za kuću. Znači to je, bilo je sasvim je bilo drugačije, promenilo se toga dosta.

Anita Susuri: Ovde u Janjevu je bio i maskenbal ili maškare, je li tako?

Franjo Golome: Jeste, jeste, to je to, to su bili doživljaji. Mada tradicijski mi danas, kad je onaj dan, moju ovu malu curicu obuču je u staru nošnju onu Janjevačku, *dimije*³, *mintanče*⁴ i šta ja znam. Mislim, imamo mi tu i slike samo ne znam gde su. Znači ipak održavamo ali samo jedno dete, ono se sve redom do i jedno, pa maskiraj se, pa u baučke pa bauk, pa plaši decu, plaši ljude. Bilo je svega toga.

Anita Susuri: Kako su izgledale te maske?

Franjo Golome: Znate šta, ja mislim da '85, '90. da je neko došao da pogleda naš Đurđevdan 23. aprila, to se slavilo po četiri-pet dana. I nama bio doživljaj a ne u kući, većina mi pravili po brdima šatore, po tri-četiri dana tu se jelo, pilo. Onda ja kao klinac se sećam da odem u te zenice da ukradem, to se krade kod nas, običaj je nešto da ukradeš. Ja otinem u te zenice i kupim sve, papuče, cipele, sve u džak i kod kuće. Onda sutradan vraćaš, to je tradicijski bilo tako znači. Sve je to bilo lepo, doživljaj jeste, 23. naš Đurđevdan, 23. april. A stari Đurđevdan 6. 5. maj, 5. maj.

Anita Susuri: A maškare, zašto se to slavi? Kako je to?

Franjo Golome: Poklade se kaže kod nas, za poklade, znači to ti je te maškare. Ima to i po svetu svugde ali mi smo to zvali poklade. Znači za poklade smo mi to obukovali se u ružne stvari, u lepe stvari, da loše izgledamo, da plašimo nekoga i tako.

³ Bele satenske pantalone koje su uske na zglobo, turski stil. Izrađuju se sa oko dvanaest metara tkanine.

⁴ Starinski kaput sa dugim uskim rukavima, vrsta gornje muške ili ženske odeće sa dugim uskim rukavima.

Anita Susuri: A kakve su bile te maske, kako se to pravilo?

Franjo Golome: Pa maske, neko uzme keču od ovce, neko uzme kaput cepan, okrenut od naopako, neko se maskira u svašta, u svašta smo mi to izmišljali. Ofarbamo se u crnu farbu, posle čisti se i tako, da, maškare.

Anita Susuri: Vi ste znači do osmog razreda bili ovde u Janjevu, je li tako? Ili niste?

Franjo Golome: Ja sam uvek bio u Janjevu, pedeset godina sam napunio u Janjevu.

Anita Susuri: Školovali ste se u Janjevu?

Franjo Golome: Školovao sam se u Janjevu, srednja škola je bila u Gušterici, Lipljan. Znači ja sam osnovnu, većina nas Janejvaca osnovnu završi, pakete u ruke, posao.

Anita Susuri: Možete malo više o tome?

Franjo Golome: Pa ne znam...

Anita Susuri: Zašto na primer niste se još više školovali?

Franjo Golome: Pa isto je išlo tradicijski, znači školovat' se treba novce. Znači naši su izbegavali toga znači, puno se deca radala, što vam kažem i kad bi jedan roditelj, to treba puno novca da sve decu školuje. Znači dete porasne do osmi razred, prima se dečji dodatak ako rade u Metalac, a ne dete pakete, znači samo za sebe zarađiva. Znači za četiri-pet godina nešto zaradi, oženi se, 20 godina, 25 i znači sam za sebe. Zato se i deca radala mnogo, čim je postala ova demokratija, ovaj svet ovako da razmišlja, znači danas trebaš detetu spremit' sve pa da bi se oženio, da bi se odvojilo i tako.

Anita Susuri: Kad ste prvi put išli znači dalje od Janjeva i kakav je to bio doživljaj za Vas? Gde ste putovali?

Franjo Golome: Pa znate šta da ja vama kažem da nisam dugo, daleko putovao kao naši Janjevci. Znači ja sam tu u Prištini radio, nikad nisam spavao tamo znači uvek sam putovao. Autobus ujutru u 7:15, u Prištinu. Priština je blizu, kad nekada zakasni znači zadnji je bio u sedam, odem i taj dan dođem do Kišnice, od Kišnice pešaka preko pa da dođem u Janjevo. 45 minuta to se ishoda i tako.

Anita Susuri: Kako Vam se činila Priština tada?

Franjo Golome: Pa recimo isto k'o i danas (smeje se) meni valjda što sam tu pa mi se nije promenilo. Jeste, vidim ja da ima promene evo ti ovde nisam bio desetak dana, juče odoh do veliki pijac, jednog prijatelja iz Zagreba da vidimo neke golube. Kad uđemo i njemu da objasnim da ide autoputom da ne bi išao kroz Prištinu, kad pogledam ovo... Sve srušeno, šta će biti ovo neko okretalište sigurno, kružni će biti. I objasnim mu, rekoh: "Vidi Paša, ovde će ovako da uđeš da se prestrojiš odmah na autoput, da ni išao preko grada ovamo". Znači svaki dan se nešto menja ali ja valjda što sam tu pa mi je svejedno

to. Svaki treći, deseti, petnaest, dvadeset dana mi ne ode pa onako često da sam svaki dan u Prištinu, Lipljan i tako, uvek u pokretu.

Anita Susuri: Kad ste išli u vojsku, gde ste išli?

Franjo Golome: A joj, joj, joj, pa koji su to doživljaji bili. Znači tad je bilo tradicijski, ko god ide u vojsku, ima ispraćaj, a ispraćaj znači od svojštine svako treba ti doći, da te isprati u JNA. Od društvo a drugari znači to je bilo pune sobe, puna terasa, pun obor. Pa to se pije, jede, ispraća, onda sutradan a ja sam blizu bio, u Mitrovicu, u Titovu Mitrovicu, Kosovsku Mitrovicu sada, tu sam bio u vojsku. Pa onda ja sa svojim autima, tri auta otišli, i društvo i stric i svi da me isprate do kasarne. Inače je bilo tradicijski, ide se u vojsku, ispraćaj ujutru ili neki taksi, ili da te prebace do Kosovo Polje pa onda vozom, vlakom, to se išlo. Meni prvi došlo, u Sloveniju.

Ja odem sa baku, baka počela u općinu dolje, imali smo nekog čoveka dole. “Ja to jedno dete majkino imam, da mi otine u Sloveniju, da ne može da izdrži, ja ne mogu da idem da ga vidim, povraćam u autobus”. I onda on kaže: “Bako ajde, hoćeš ti da ideš u vojsku”? Pa reko: “Ja hoću ali baka ne da daleko je”. “Hoćeš da ti ja dam blizu”? kažem ja: “Hoću u vojsku ali daleko je. Zato ćemo da odložimo”. Kaže: “Hoćeš u Mitrovicu”? Pa kažem: “U koju Mitrovicu”? “Pa koliko Mitrovica ima”? “Pa ima Sremska, ima Titova”. Pa kaže: “U našu, Titovu Mitrovicu”. Pa kažem: “Kako ne”. Za mesec dana otišao sam u JNA. Pa je JNA bio doživljaj, ne možeš da veruješ. Recimo tamo isto, stekneš društvo i šta ja znam. Ipak je bolja vojska nego bez vojske.

Anita Susuri: I kad ste se vratili iz vojske, da li ste se tad ženili ili je li tako bilo kao pravilo?

Franjo Golome: Pa ne, ne. Pa to je obično bilo tako pravilo kod nas, ali već ono, počelo više po kafićima i ono, ja sam imao curu i pre vojske, i došao od vojske pa zabavljao se, pa trista čuda tu je bilo. Svega i svačega.

Anita Susuri: I kad ste se ženili?

Franjo Golome: Onda ‘93. ovu sad ženu.

Anita Susuri: I pričajte mi malo više o Vašoj ženi, kako ste se, gde ste se videli, gde ste se sastajali i tako.

Franjo Golome: Pa znate šta, Janjevo je malo mesto, znači šta ima, nema ono sto metara od mene ovde. Ja nju znao i onda sestra je bila da kupi nešto, ja joj kažem: “Gde je Mare, kako je, pozdravi je”. Onda ja kad je pozdravim, ona dođe u crkvu pa vidi me pa ‘aj kod mene i tako je sve to išlo kod nas. Tradicijski je to tako išlo, tako upoznavanje onda počeli oni kafići, onda svako veče izlazili. Ona će u tetke, te u ovog, te u onog, svako veče se viđali, zabavljali se pa došli do vojske. E onda kažem vam, to se zaratilo onda tu su bile promene. Drugačije, pa ‘ajde uzeću je, pa ‘ajde neću pa ne mogu, pa hoću da se odselim pa neću da se odselim. I tako, da ne pričam, to je bilo.

Anita Susuri: Znači pre nego što se Vi ženili, to je već pre '90ih, nešto se počelo menjati u Janjevu u tom periodu. Da li Vi pamtite taj Vaš doživljaj?

Franjo Golome: Kako mislite promene?

Anita Susuri: Kad je počela promena u Janjevu, znači počeli su dosta ljudi da idu odavde?

Franjo Golome: To je sve bilo '92-'93. do '95. Naglo iseljavanje. To je naglo iseljavanje bilo. Dok evo i sad su otišli, pre dva meseca, jedna obitelj je otišla. Prošle godine jedna, i šta je problem? Mladi se ne vraćaju. Evo moj sin ima 27 godina, drugi ima 25, ćerka 24, četvrta 20. Znači tako naši odu na sezonu ili nađe curu, ostaće tamo, ne vraća se ovamo znači tako mi manjamo, malo malo. I poneka obitelj nam ode znači, kako koje godine, manje, manje, manje, manje. To je problem. A možda i nije problem, možda i treba da se iseljuju.

Anita Susuri: A ne, zašto?

Franjo Golome: Pa ne znam. To možda Bog zna.

Anita Susuri: Vi ste mi pričali i o sezoni, znači da idu tamo da rade mladi.

Franjo Golome: Jeste.

Anita Susuri: Da li je to uvek bilo tako? Da li su uvek išli u sezonu?

Franjo Golome: Znači šta, znači mi smo uvek rekao sam vam, držali bivšu Jugoslaviju, znači nema mesto, nema gradić, nema selo gde nije bilo Janjevca. Znači uvek smo išli ali sad recimo, gde bi moj sin se zaposlio? Nema se gde zaposliti, i to je velika sreća što imaju tamo posao. Ili šta će se zaposliti, ovde da radi za 250-300 eura... Problem je što se tiče posla za nas Hrvate. Nama je pre dve-tri godine naša ambasadorica tražila jednu curu koja bi tamo u ambasadi spremila joj kafu, počisti, ovo ono. Prijavili se četiri-pet naše cure, nijedna nije odabrana. Ne znam ni ko im radi tamo ali problem je, zašto nije zaposlila neku našu curu? Pa to bi dete boravilo ovde 365 dana, a ne ode tamo na sezonu, dođe ovde dok ne radi ili u Novu godinu ode. Će odem u stricu, će odem u bake, znači ne bih znao, ne bih znao, ne bih toliko bio pametan da i to istudiram.

Anita Susuri: Ali i opet oni znači Janjevci koji su otišli za Hrvatsku, oni se vraćaju za te blagdane i to. Kakva bude atmosfera kad oni dolaze? Da li se nešto promeni?

Franjo Golome: Pa znate, kako ne se promeni. Promena sto posto, u dva-tri dana. Onih dva-tri dana znači kafane rade, krcato. Mi smo običan narod, da pojedemo, da popijemo, potrošimo novac. Nismo kao neki drugi, uđe u kafanu, uzme jedan sok, tri sata ostane s jedan sok. Mi uđemo i još nismo seli, popiješ rakijicu, daj ovde rundu, daj ovde rundu. Mi u sat vremena popijemo deset runde pića, takvi smo. A promene ima, kako ne, pa i nama promene znači oni kad dođu, nama je drago. E kad jednog po

jednog ispraćivamo evo danas ujutru u pet sati, ide prijatelj, vraća se nazad. Onda poslepodne drugi, onda opet ostajemo k'o siročići i šta ja znam, nije nam baš svejedno.

Anita Susuri: Oni su počeli više znači da idu odavde tih '90ih, '91. kad je bio mislim Šešelj ovde u Janjevu. Da li se Vi sećate tog dana kad je on bio tu?

Franjo Golome: {pali cigaru} Ja se ne sećam tog dana, ja sam samo čuo priče, sigurno nisam bio tu. Kažem, uvek sam i danas sam negde u pokretu, rekao sam, zvali ste me a ja u Lipljan. Zove me ćerkica, kaže: "Tata, što prije dođi, moram, zaboravila sam, moram u školu, imam jednu slabu, moram na ispit". Ja trčim na brzinu od Lipljana, drugi put me zovete, ja u Laplje Selo. Od nje, od ćerkicu vraćam se u Gračanicu da uzmem nešto, trčim po nju i kad došao, e sad da odmorim i onda sam vas zvao. Znači uvek sam u pokretu, uvek bio i ranije. Ali se ja ne sećam to da je bio skup u Janjevu, tako sam čuo da je bio skup i kaže on kad je išao za dole kaže: "Vidite ovu reku, ovde nema vode, više će biti od krvi nego što je reka". Tako sam čuo. Ja to nisam čuo, nisam ni bio tu, ne sećam se toga dana.

Anita Susuri: A da li se sećate kad su oni počeli da idu? Kako je to bilo?

Franjo Golome: Hrvati?

Anita Susuri: Kako ste Vi to podneli?

Franjo Golome: Pa to su teški trenuci, to su teški trenuci. Recimo mi smo bili obitelj, familija vezani. Znači tetke, moje tetke, moj otac znači ja sam vam rekao, ja sam sa stricem živeo. Znači oni su svako veče bili tu, ne dao Bog da je jedno veče nije došao moj otac ili tetka, odmah baka pita da nije bilo nešto, nema ih. A blizu smo, sto metara. Znači znate gde ste bili gore kod bake, tu su odmah ispod nje bili, jedna i druga tetka. Znači oni su dva-tri puta dnevno dolazili tu. Ali uveče obavezno da dođu nama na obed, na komentare i tako. Znači i kad ode jedna tetka, pa ode druga tetka, pa ode brat od tetke, pa tetka kaže: "Moram po decu da idem". Pa otišli moja sestra, pa otišao jedan brat, otišao drugi brat. Moji roditelji kažu da moramo da idemo po decu. Sve smo mi to teško preživljavali. Ostaješ sam, sad sam se naučio, sam sam, pet para ne dam.

Anita Susuri: Kako ste vi živeli tih godina, posle '93-'94?

Franjo Golome: Znate šta, mučno, mučno. Vrlo teško, vrlo teško... Od '92. meni su bile najteže godine. Od '92. pa do '98-'99. vrlo mučno. Kriza bila velika, oženio se, decu izrađao na brzinu a kriza velika. Posla ne, i onda '99. nešto malo opet počeo trgovinu, malo se oporavio. Onda posle rata većina Janjevca zbog jezika nisu smeli se krećat' ali ja i stric nikad nismo stali. Baš nikad, što se tiče i Albanca, i Turca i Srba i svih, mi smo tako odgojeni, nismo se plašili nikad. A imali smo nepravilike. Dva puta su hteli strica da mi ubiju pred oči, samo što...

Odemo u Lipljan na pijacu, mi počnemo za konje pričat' a onaj čovek, možda je izgubio nekog u ratu i oko ovih konja uzeo onaj veliki čekić i pozadi rokao da udari a video Rahman na njega skoči. Kaže: "Znaš ku je"? kaže to je Latin. Onaj čovek se izvinjavao, da poludi a mogao ga je ubiti. Imali smo

neprilike. Imali smo neprilike da sam se i ja jednom uplašio. Nikad se ne plašim ničega. Jednom kad smo bili u Ošane da nosimo kvasac i tepsije, jer stric bio bez mene u Voločince video albanske žene, decu na kamenje, na ploče su pekli kruh, hleba. I on je rekao, imao neke tepsije, menjao za nekog konja i mi odneli kvasac i tepsije ljudima gore.

Otišli do Ošane, a od Ošane kad smo išli nazad, ugledali onaj stari put, šumski put, transporteri gde išli znači koga su tako uvalili, pogube ga odmah. Ja mu kažem: "Roke, ja više nikad ne idem". Nemaš šta da im kažeš, vojska ako te uvati srpska vojska, znači vide ti pune bisage sa kvasac, šećer u kockama, i rekao sam mu više nikad ja neću. Ali sutradan opet sam otišao. Čim mi, šta smo mogli, pomagali smo, onu oluju, dođu ljudi, nemaju šećera, nemaju brašno. Pola džak tebi, pola meni 'ajde.

Anita Susuri: To je bilo tokom rata?

Franjo Golome: Jeste, jeste, jeste, jeste, '99.

Anita Susuri: Kako ste još to doživeli, taj rat?

Franjo Golome: Mučno, mučno. Gledaš ljudi beže, mi šta smo mogli, mi smo zaštitili recimo od Šaškovac beže ljudi, ovako je bilo {pokazuje pravac} predveče beže žene, deca. Koga smo mogli, zaštitili smo. Prazne kuće bili, tetkine. Šerif od Šaškovac,, i žene i deca smesti se tu. Policija prolazila ali onaj naš Milivoje bio mek čovek i Roka mu kaže: "Ja sam pustio Šerifa". "Ako si Roko, ovo mutna voda će prođe za par dana, neka si". al' ipak bio kao komandir tu pa da bude obavešten. Znači nije to... Ono šta smo mogli a mito smo držali pored sebe. Moja deca i njegova deca i sad kad se nađu, oni tu odmah iz Sušice, pozdravljaju se i ovo.

Tu smo spremali, tu smo jeli, kokoške snesu jaja, koliko imamo hleba, toliko mesimo. Gladni nismo bili, prošli i to. I tako. Znači svega treba čovek da, ima tu sećanja razna, i detinjstva i odrastao i znači u svemu ima sećanja... Bilo je to tako, valjda neće da Bog da više ne bude. Ali sve je to bilo mučno, sad se najbolje živi. Ja sam rekao iks puta pa ljudi misle da je ko zna šta da imam. Ja nikad ne pamtim od detinjstva da sam više imao. I hrane, i udobnosti i novca i sve. Uvek smo, sve što smo ranije imali, manje smo imali. Ja sam zadovoljan što se tiče toga, ali danas čoveku sve hvali. Sve ima i sve hvali.

Koliko puta pričam deci kažem ja kad sam bio dete, jeo sam jednom nedeljno meso. Pa onda smo počeli, baš kad sam ja bio dete, dvaput nedeljno i četvrtkom. Sad tri puta dnevno jedemo meso i gladni smo. Nemamo snage da radimo. I znači to je povezana priča. Znači sve više se, više se ima nego nikad za ovih mojih 40 godina šta pamtim, možda i 45. Znači ja 50 punih godina imam.

Anita Susuri: Posle rata vi ste se, opet ste se bavili znači stočarstvom. Kako Vam je tad išlo?

Franjo Golome: Stočarstvom i trgovinom, i zemljoradnjom znači. Trgovali smo do pre deset godina, stric je više voleo da trguje a i dobro smo trgovali. Nismo nešto napredovali mnogo ali toliko se može napredovati od toga. A sad ne, sad ne, sad samo proizvodnjom recimo. Svoje proizvode, sir, mleko, jare, jagnje. Deca rade na sezonu i tako se živi.

Anita Susuri: Vi ste mi rekli da imate osmoro dece.

Franjo Golome: Jeste.

Anita Susuri: I najstariji sin Vam ima...

Franjo Golome: 27.

Anita Susuri: Da. Čime se sad oni bave?

Franjo Golome: Pa rekao sam vam, leti je na sezonu u Hrvatsku, zimi dođe ovde, ubije vreme, prošeta, bavimo se mi evo njega interesuje lov. Uzme kerove, ode s prijateljima, ode na ovaj teren, na onaj teren. Ovaj drugi voli da prošeta malo, ovaj treći veliki sin isto tako, oko stoke, oko njive, slobodno vreme izađe do Lipljan, Prištinu slabije. Izađe do Gračanice, do Sliva, do ovamo, do onamo. Ne interesuje me baš, neću da pratim dečke gde izlaze, to je to.

Anita Susuri: Da li se i oni sad bave stočarstvom?

Franjo Golome: Jeste, kad dođe recimo, svi se mi bavimo stočarstvom, do i jedan, do najmanjeg. Evo i najmanja kad odemo gore, ona kaže: “Ja ću, ja ću”. Mesto gore gde nam je stoka, Bajnica kažemo: “Ja ću u Bajnicu”. “Pa ne trebaš mi”. “Trebam tata, ja ću da skupim porcije od kućići, da ih nahranim”. Ajde dođe i ona prošeta. Znači svi se bavimo stočarstvom.

Anita Susuri: Da li imate još nešto za kraj da nam kažete, ako ste nešto zaboravili, neki detalj, nešto?

Franjo Golome: Pa ne mogu da se setim. Dosta je bilo.

Anita Susuri: Dobro onda, hvala Vam puno.

Franjo Golome: Hvala i vama.